

*"bennünk is vásznak a lépcsők
Bennünk is öregednek –
újulnak a falak"*

Kányádi Sándor: Öreg iskola ünnepére

Elődeink régen is ugyanolyan gondokkal küszködtek, mint manapság – ez az építkezés sem ment zökkenőmentesen. Az iskola története azonban még régebbre nyúlik vissza, [most induló sorozatunkban](#) több ilyen épülettel, történettel is foglalkozunk.

Fotó: Kakasy Botond

A *Református Kollégium* 1670-ben jött létre, első épülete még fából volt, a második 1772-ben fejeződött be, egy nemesi kúriához hasonlított, jellegzetes épülete volt Székelyudvarhely városközpontjának. Alsó szintje ma is megvan, erre építették rá a másodikat 1886-ban, ami szintén a mai napig áll – tulajdonképpen ez a belső udvaros építmény számít az ókollégium épületének.

Azonban a bővítés elengedhetetlen volt, hiszen az iskola így is kicsinek bizonyult, s az Osztrák-Magyar Monarchia korának bizonyos szakaszai igencsak kedveztek a különböző fejlesztéseknek. Ha csak az udvarhelyi példákat említjük, ebben az időszakban Székelyudvarhelyen több iskola, a kórház, illetve a vármegyeháza is megépült – városunk központjának jellegzetes épületei ekkor jöttek létre.

Fotó: Kakasy Botond

Már a századfordulón, 1900-ban felvetődött, hogy új épület kellene az iskolának, ezt először **Kuncz Elek**

királyi tanácsos, kolozsvári tankerületi igazgató javasolta 1900. évi látogatásakor, ugyanakkor azt tanácsolta, hogy a kollégium forduljon állami építési segélyért. Az iskola akkori igazgatója,

Gönczi Lajos

egy év múlva ezt meg is tette, majd

Alpár Ignác

budapesti műépítő megígérte, hogy terveket készít.

Ám ennek a költségei nagyok voltak, így egy helyi építész, Haberstumpf Károlyt bízták meg az új tervek és a költségvetés elkészítésével – az építész saját háza egyébként [ma is áll](#) a Bethlenfalvi úton. Az egyházi vezetőség a tervet jóváhagyta, de később ez is megváltozott,

annyira, hogy végül

budapestiek tervezték

és építették meg az új iskolát. A pályázatot 1910 júniusában írták ki, szeptemberi határidővel (egy 1500 és egy 800 koronás pályadíjra), amire tizenhét pályamunka érkezett. A *Magyar Mérnök- és Építész-Egylet* elbírálása szerint a nyertes pályázat egy budapesti műépítészé lett:

Magyar Vilmos

„Pithagoras” jeligével küldte be az épület terveit.

Akkoriban is tartottak „közbeszerzési eljárást”, s mint manapság, akkor is voltak furcsaságok. Érdekes módon a különböző munkálatokat többnyire szintén pesti cégek kapták meg: a föld-, kőműves-, ács- és cserepesmunkát az aradi **Kotsis Lajos**, a gázfűtést és csatornázást a budapesti Ehrenreich Imre végezhette.

A vasmunkákért (**Popelka** és társa), a villamos berendezések beszereléséért (**Frank Aladár**), az ablakredőnyök felszereléséért (

Magaziner Lajos

), az asztalosmunkákért (Kressalek Béla), a lakatosmunkákért (

Gerő

és

Győry

) és a mázolásért (

Vöröscsáky

és

Csaba

) mind-mind pesti szakik feleltek. Csupán a bádogos- (

Hodor Károly

) és az üvegesmester (
Dragomán S.
) voltak székelyudvarhelyiek.

1911-ben kezdődött az építkezés,

több mint tíz évvel az eredeti felvetés után, az átadás idejét pedig 1912. június 12-re tervezték.

[Akárcsak manapság](#)

, ez nem jött össze a századeleji szakiknak, s közbejött az is, hogy Magyar Vilmos építészt az iskola berendezésével, felszerelésével is megbízták. Erre még több pénz kellett, így 1911 decemberében további nyolcvanezer koronát igényeltek az államtól, az aktuális kultuszminiszter ezt két hónap múlva engedélyezte.

A berendezéseket megint budapestiek szállították, méghozzá egy részét Bécsből. Azonban ott is adódott probléma (nem győzzük hangsúlyozni az elmúlt években hasonló cipőben járt *Mária Valéria Gyerekkert*

felújításának folyamatát): a források ismét elapadtak. 1913-ban miniszterváltás volt (gróf

Zichy János

kultuszminisztert lemondása után

dr. Jankovich Béla

váltotta), végül kölcsönből sikerült mindent befejezni, a végső összeg félmillió koronát tett ki.

Az avatás és a könyvtár

Új épületet avatni a boldog békeidőkben is divat volt, még akkor is, ha nem az eredeti időpontra lett kész valami. Az épületet 1913. szeptember 10-én ünnepélyesen adták át **dr. Ravasz**

László református

püspök jelenlétében. Akkor a bejárathoz szereltek fel egy táblát, amin az „Ezt az iskolát a székelyudvarhelyi Református Kollégium építtette a magyar állam segítségével [...] Gönczi Lajos igazgató tanár idejében [...] 1911-1912 esztendőben.” felirat állt.

Nem egészen egy év múlva azonban kitört az első világháború, jött az impériumváltás, s az iskolára is nehéz évek jöttek.

Nem mellékes azonban, hogy a kollégium több évszázados könyvtára végre méltó helyre került – a Tudományos Könyvtár ma is ebben az épületben van. A 17. század végén még **Apafi Mihály** feje

delem és

Bethlen János

kancellár adományai képezték az alapját, majd a századok folyamán rengeteg adományozó gyarapította az állományt.

A Református Kollégium 1926-ig fiúgimnázium volt, ám ekkor úgy döntött az egyház, hogy a nagyenyedi tanítóképzőt Udvarhelyre helyezi – ettől a dátumtól számítható az udvarhelyi tanítóképzés.

1948-ban államosították az iskolát és az épületet, de az intézmény tanítóképző maradt – a rendszerváltás után vette fel egykori diákja, **Benedek Elek** nevét. Az épület előtt álló névadó szobor **Szabó János** munkája, az iskola híres diákjai közül megemlíthetjük még **Kányádi Sándort** is.

Az államosított ingatlanok visszaszolgáltatásának gyakorlatba ültetése után *Baczkamadarasi Kis Gergely Református Kollégium* néven az ezredfordulón jött létre iskola a régi épületben, a képző jogutódja az új épületben maradt egészen a múlt évig.

A történet ismert, az új épület is visszakerült az egyház tulajdonába, két külön középiskola jött létre, a *Benedek Elek Pedagógiai Líceum* [már más épületben](#) tevékenykedik tavaly ősztől.

A régi-új iskola pedig éke marad Székelyudvarhelynek, ami száz éve, az egykori város büszkeségeként épült.

Cikkünkhöz felhasználtuk Vofkori György: Székelyudvarhely, Várostörténet képekben, - Békéscsaba, 2009 - és Bujdosóné Dani Erzsébet: Magyar kulturális intézmények múltja és jövője a Székelyföldön - Budapest, 2008 – című munkáit